

"הרימו מכשול מדרך עמי"

בירור תמציתי בנושא חשש תקרובת עבודה זרה בפאות נוכריות וכדו' בזמנינו

פתיחה

אך לאחר ההלם הראשוני החל הדבר אט אט להיפרץ מחדש, והיום אנו נמצאים שוב בדיוק באותו מצב כפי שעמדנו בשנת תשס"ד, כשרובן הגדול של הפאות אותן חובשות הנשים החרדיות לא ידוע מה מקורן, ואין עליהן שום הכשר או פיקוח שמורה שאינם באים מבתי העבודה זרה בהודו (אנחנו שאלנו עשרות פאניות ידועות מה מקור השיער, ורק אחת טענה שיש לה הכשר, ולהלן נרחיב בענין ההכשר).

הדבר ברור שמצב זה נוצר מחוסר מודעות גמור למציאות הקיימת בשטח, ולדבריהם הברורים של גדולי ישראל בנושא. בשל כך נכתב בס"ד מאמר זה, בו יובאו בקיצור נמרץ עיקרי הדברים הבסיסיים בנושא זה, מתוך תקווה שהדברים הקצרים יעירו את לב יראי ד' המדקדקים במצוות לברר נושא זה כראוי, ובכך להינצל ממכשול תקרובת עבודה זרה רח"ל. (חשוב לציין כי בעיה זו שייכת לא רק בפאות, אלא גם בתוספי שיער וכדו', שמוסיפים לנערות שעושות תסרוקת מיוחדת לשמחות).

אחד היסודות העיקריים ביותר, עליהם מזהירה התורה פעמים אין ספור הוא הפרישה וההתרחקות מעבודה זרה ומכל שייכות וקירבה אליה, ואכן ישראל קדושים ובמשך אלפי שנות גלותינו לא דבק בידינו שמץ כל שהוא של טומאת עבודה זרה. אמנם בעשרות השנים האחרונות נוצר מצב בו מיוצרות פאות נכריות ותוספי שיער משיער שמקורו בבתי העבודה זרה בהודו, שם מוקרב השער קרבן לעבודה זרה, ומשם נפוץ השיער למדינות רבות ודרך מגיע אף לארץ ישראל.

בשנת תשס"ד נאסרו כל הפאות ע"י כל גדולי הפוסקים, משום החשש שמקורם מבתי ע"ז בהודו. גדולי הדור הורו בנחרצות שכל פאה שאין ידוע מקורה בבירור, הרי היא בכלל החשש, וחובה לבערה מדין ספק תקרובת עבודה זרה (שדינה לחומרא). ואכן בנות ישראל שהזדעזעו מן החשש הנורא, הזדרזו לבער את פאותיהם, ובמשך תקופה, כמעט לא נראתה אשה חרדית חובשת פאה.

הערה נחוצה: מכיון שחלק גדול מבירור ענין זה תלוי במציאות, נאלצנו להביא גם דברים הכלולים מידע על ההכשר, ועל צורת התנהלות של גורמים מסוימים, אשר יש בזה משום לשון הרע לתועלת. מחובתנו לציין שאסור לקבל דברים אלו כאמת ואפילו לא כספק, אלא רק לחשוש להם ולהישמר שלא יגיע לו היזק (חפץ חיים כלל ו, סעי' ב, ג, ה), אכן, כיון שדברים אלו נוגעים לאיסורים החמורים בתורה חובה לחשוש להם ולברר את הענין ברצינות וביסודיות. עוד כתב החפץ חיים (כלל י, באר מים חיים ה), שגם דברים שלא ראה המספר בעצמו, אלא רק שמע אותם מאחרים, עליו לספרם לתועלת, ובתנאי שלא יחליט הדברים, רק יאמר "שמעתי", ולכן נכתוב על כל מידע הנוגע לאנשים, מה מקורו ומהיכן הוא נודע לנו, וכן נביא את התגובות אותן שמענו מרבני ההכשר. בתפילה שלא תצא תקלה תחת ידינו.

יסוד האיסור

עוד בענין הנ"ל - בס"ד, ה' סיון תשס"ד

לבקשתם של כמה מחשובי הרבנים בגולת אמריקא הנני שב לגלות דעתי כי לאור העובדות המעשיות שהביא הגרא"ד דונר שליט"א דיין בלונדון, אין להשתמש בפאות נכריות העשויות משיער אדם שהובא מהודו, כפי שפורסם דעתי על ידי ידידי הגר"י אפרתי שליט"א ביום כ"א אייר תשס"ד.

יוסף שלו' אלישיב

ובספר חוט שני למרן הגר"נ קרליץ זצ"ל (שבת ח"ג עמ' רצד) הביא בזה"ל: וביום כ"ב באייר תשס"ד נתפרסם מבית דינו של רבינו שליט"א הוראות בענין הנ"ל, ובתוך הדברים נכתב "וכל שאר הפאות [חוץ מסינטטי (א.ה.) ראה להלן שכיום התברר שגם בסינטטי מצוי מאוד שמעריבים שיער טבעי)] כל זמן שלא נתברר, הם עדיין בחשש תקרובת עבודה זרה שאסורים בלישיה". עכ"ל. וכן הובא שם מכתב מרנן הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ, שהעלו שיש בזה ספק תקרובת ע"ז האסורה בהנאה (עוד בענין דעת הגר"ש וואזנר - ראה להלן).

וכן האריך מאוד בענין זה הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א (בספרו תשובות והנהגות ח"ה, רס) ומסקנתו הברורה, שיש לשיער זה דין תקרובת ע"ז ממש, ואסור להנות ממנו ולהחזיקו בבית. וכן דעתו הברורה של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכפי שפורסמה במכתב ע"י הגר"י אפרתי.

(המכתב הובא ביתד נאמן באלול תשע"ט) וז"ל:

בס"ד תמוז תשע"ט

בציווי מרן רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א, הנני שב לכתוב הוראות מרן רבינו הגר"י ש אלישיב זצוק"ל.

השיער המיובא מבתי עבודה זרה במדינת הודו הינו שיער של תקרובת עבודה זרה, ומשם הוא נפוץ במקומות הרבה.

יוסף י. אפרתי

כתב השו"ע (י"ד קלט, ג), שתקרובת ע"ז כוללת כל דבר שעשה בו כעין זביחה (שחיטה), והדרך לעבוד אליל זה הוא באותו דבר, כיצד, עבודה זרה שעובדים אותה בזה שמקשקשים לפניה במקל, ושיבר המקל לפניה (אפילו שלא קישקש) נאסר, מפני ששבירת המקל דומה לשחיטה. עכת"ד.

מסיבה זו הורו כל הפוסקים בדורינו שחיתוך השערות הנעשה בבתי העבודה זרה בהודו הרי הוא כעין זביחה, וכיון שהדרך לעבוד עבודה זרה זו היא על ידי שיער - ובפני הצלמים, ממילא נאסר השיער. וכן הוא להדיא במאירי (ע"ז נא) שכל חיתוך הוא תולדה דזביחה [והאריך בזה מרן הגר"י אלישיב בקובץ תשובות ח"ג, קיח, וכן הגר"מ שטרנבוך בתשובות והנהגות ח"ה, רס (תשובות אלו בסיסיות ביותר לידעת עיקרי הסוגיא)].

בשנת תשס"ד שלח מרן הגר"י ש אלישיב זצ"ל את הגאון רבי אהרן דוד דונר שליט"א להודו בכדי לברר את המציאות שם. הגרא"ד דונר שהיה במקום במשך מספר ימים, בכדי לראות את אופן עבודתם, ובנוסף דיבר שם עם מאות אנשים בכדי להבין היטב שאכן השיער הוא תקרובת ע"ז. וע"פ עדותו (שהתארכה כשעה וחצי, כשהגר"י ש חוקרו ביסודית ומברר כל פרט ופרט, ומנסה למצוא כל צד קולא אפשרי - בחוסר הצלחה) פסק מרן הגר"י ש ועמו שאר גדולי הדור שהשיער הבא משם דינו כ"תקרובת עבודה זרה" האסורה בהנאה. הגר"י ש זצ"ל ביקש מנאמן ביתו הגר"י אפרתי שליט"א שיכתוב מכתב בנושא זה, ולאחר מספר ימים הוסיף הגר"י ש וכתב מכתב בעצמו לחיזוק הענין.

המכתבים מובאים בספר כתבוני לדורות עמ' שכ, וז"ל:

בס"ד אור לכ"ב באייר התשס"ד לבקשת מרן שליט"א נסע הגאון רא"ד דונר שליט"א דיין בלונדון למדינת הודו, לברר את ההיבטים המעשיים של פאות נוכריות הנעשות משיער אדם בהודו, לפי הבירורים שערך עולה, כי השיער הנגזז במתחם העבודה זרה בטירופאטי דינו כדין תקרובת ע"ז. לפיכך הורה מרן עט"ר הגר"י ש אלישיב שאין להשתמש בפאות העשויות משיער אדם שמקורו בהודו. יוסף י. אפרתי

חומרת האיסור

סודה ונגרמה לה בושה גדולה. וכששאל הגר"י שליט"א את חמיו (הגר"ש אלישיב זצ"ל) האם היתה מחויבת לנהוג כן, ענה לו הגר"ש, שאכן היתה חייבת בכך מן הדין, משום שנאמר "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ובוזה כלול גם "מבריה ארי" של רינון בשידוכים, ולא רק הנאה ממש. (ניתן לשמוע את הגר"י זילברשטיין בקולו בקו - 0747962328, וראה הערה נחוצה בתחילת המאמר בענין לה"ר לתועלת, הנוגעת גם לקו זה).

וכן כתב הגר"ש וואזנר דברים חריפים בזה במכתב לבנו (כפי שמובא במכתב הרבנים להלן) וז"ל: מי יודע אם גם זה גרם להרבה מקרים גופניים ונפשיים בבתי ישראל. עכ"ל. וזאת למרות שכתב שיש צדדים בהלכה בזה ורק משום חומר ע"ז אין להשתמש בשיעור (יצוין, שבמכתב הרבנים - טבת תשע"ט נכתב: ולאחרונה נוסף בזה בירור דברים במציאות, ואף נתקבלה עדות משליח ב"ד מיוחד ששהה בהודו במשך כשבועיים לחקירת המציאות, ונדחו הסברות והצדדים שהועלו ונידונו בעבר להקל בזה).

ולצערנו מצויים כיום מורי הוראה אשר מורים באיסור חמור זה אשר באלפי שנות גלותינו התרחקו ממנו כמו מאש, שלא כדעתם הברורה של גדולי הפוסקים, ופעמים רבות אף מודים שלא ביררו את הנושא היטב ולמרות זאת מורים להקל בזה, ועל כל אחד מוטלת החובה לברר היטב נושא חמור זה ולא להסתמך על קולות שאין בהם ממש.

ויש לציין לדברי הגמ' (ע"ז ז). ת"ר הנשאל לחכם וכו', היו שנים, אחד מטמא ואחד מטהר, אחד אוסר ואחד מתיר, אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו, ואם לאו הלך אחר המחמיר, רבי יהושע בן קרחה אומר בשל תורה הלך אחר המחמיר, בשל סופרים הלך אחר המיקל. ע"כ. וכן הסכמת הפוסקים (רמ"א ח"מ כה, ב, ש"ך, יו"ד רמב).

וז"ל הכנסת הגדולה (ח"מ לד, הגה"ט יא): אם הוא ת"ח ויודע ספר, ויודע שהוראת החכם היא שלא כדן, ואפילו אם הוא עם הארץ וברור לו שהחכם מורה לו שלא כדן, הא ודאי מזיד מיקרי ומיפסל (לעדות). והוצרכתי לכתוב זה, מפני שראיתי הרבה בני אדם יודעים את קונם ומתכוונים למרוד בו, וסומכים על הוראת החכם שהורה שלא כדן וכו'. וכ"כ הגר"ח מוולאז'ין (בספרו רוח חיים פרק א, משנה ד).

וכ"כ מרנן הגר"ש אלישיב, הגר"ש וואזנר, הגרא"ל שטיינמן, הגרמ"י לפקוביץ, הגר"ח קניבסקי, הגר"נ קרליץ ועוד, במכתב המובא בספר חוט שני (ר"ה וי"כ וכו' עמ' תלז) וז"ל: ולא יאמר אדם העון על ראש המורה שהתיר, ואני את נפשי הצלתי, זוהי טעות גמורה, כמבואר ברמב"ם (שגגות יב, ב), דאע"פ שעשה על פי הוראת חכם, האחריות על השואל. עכ"ל. ודי בהערה זו.

הקושי לבנות 'הכשר' - קושי בידיעת מקור השיעור

אחוזים. וכמה נשאר לגוזזות? (שהיא כאמור מביאה רק רבע משיעור הפאה), וא"כ מדוע יטרוח סוחרי השיעור לנסות לקבץ שערות מפה וממש כאשר מהודו מוכרים להם מידי יום במחירים מוזלים טונות של שיעור איכותי וחזק, שע"י עיבוד פשוט מקבל מראה של שער אירופאי משובח?

ואכן מנתוני האו"ם מתברר שרוב ככל! השיעור בעולם מקורו בוודאות מהודו. (נתוני האו"ם מורכבים לחישוב ובספר "הישכם אוהבים" האריכו לבארם (ולדבריהם 99 אחוז מהשיעור מקורו בהודו!), ניתן להשיג את הספר המבאר בהרחבה את כל הענין, בטל: 0747962328, וראה הערה בענין לה"ר לתועלת הנוגעת גם לספר זה).

(2) לפי עדות ששמענו מת"ח העוסק בנושא זמן רב, לא נמצא עדיין מקור מסחרי - בכל העולם! לשיעור טבעי, מלבד הודו, אפי" לא תמונה אחת! ומאידך, מהודו יש מאות אלפי תמונות וסרטונים המתעדים את הכמויות העצומות של השיעור הנגזז שם מידי יום.

כמו כן ניתן לשמוע בקו הנ"ל עשרות עדויות של סוחרי שיעור ופאניות ידועות, שידוע להם בבירור, שהשיעור הידוע כשיעור ברזילאי, אירופאי וכדו', הוא כולו שיעור הודי מעובד שמגיע לברזיל ושאר המדינות.

(3) כפי ששמענו מרבנים (גם מרבני ההכשר) וגם מהעוסקים בנושא, בטכנולוגיה המצויה כיום אפשר בקלות להפוך שיעור כזה לבהיר, עד שלא ניתן לזהות את מקורו אפילו בבדיקת מעבדה.

ובספר הנ"ל הביאו פירסום של חברת ענק בארה"ב (גרייט לנגסט) שיש לה סניפים ב-50 מדינות, ובפירסום נכתב, ש-100% מהשיעור אותו הם מוכרים מקורו בהודו - ששם השיעור האיכותי ביותר בעולם, וע"י שיטות עיבוד שונות הם הופכים אותו לשיעור בהיר במראה אירופאי.

כתב הגר"מ שטרנבוך (בתשובה הנ"ל): כתב הרמב"ם (פ"ז ה"ב): תקרובת ע"ז אסור בהנאה, שנאמר "ולא תביא תועבה על ביתך" וכל הנהנה לוקה שתיים, אחת משום "ולא תביא תועבה אל ביתך", ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". עכ"ל. וכן כתב בחינוך (מצוה קיא, ומצוה תכט), אבל הרמב"ן (מצוה קצב) חולק וס"ל דאיסור אכילה והנאה נלמד מקרא ד"פן תכרות ברית" וגו' עיי"ש. וכן דעת הסמ"ג (לאוין מה, קמח). וכל הראשונים כתבו שאיסורו מן התורה, מלבד התוס' ב"ק (עב): שנסתפקו בזה. ויש חיוב להתבונן וליתן כל אשר לו, כדי לא לעבור בכל ל"ת שבתורה, כמבואר ברמ"א יו"ד (קנז, א). ודעת הגר"א (יו"ד קנז, ס"ק יד) שאיסור הנאה מתקרובת ע"ז הוא ביהרג ואל יעבור כדן אביזריהו דע"ז (אך בש"ך כתב דהסכמת הפוסקים שאין בזה יהרג ואל יעבור), והריב"ש (סי' רנה) כתב, שגם באיסורי הנאה של סתם יינם דרבנן, אין מתרפאין בהם כלל (דהיינו "יהרג ואל יעבור") ודבריו הובאו בחכמת אדם (כלל פח), ומי יערב לבו להקל באיסור יהרג ואל יעבור. עכ"ל. וכן כתב הרמ"א (יו"ד קנז, א), דגם באיסור לאו של ע"ז (כהנאה מתקרובת ע"ז), הדין ש"יהרג ואל יעבור" (וק"ו שאסור לחבוש פאה ששערותיה תקרובת ע"ז, גם במחיר של לחץ חברתי, משפחתי וכדו', הנדמה כפיקוח נפש).

ובירושלמי (חגיגה ט: ט) מובא, ד"א שאמו של "אחר" כשהיתה מעוברת בו, היתה נהנית מריח תקרובת ע"ז, והיה אותו הריח מפעפע בו כארס, ולמרות שכבר מקטנותו מסרוהו הוריו לתורה עד שגדל לאחד מחכמי הדור, גרמה השפעה זו שלבסוף יצא לתרבות רעה, ד' יצילנו.

וז"ל הר"י מקורביל (מבעלי התוס') בספרו שו"ת מן השמים (סי' כח): וכל המיקל בכל חשש של עבודה זרה מקילין לו ימיו, וכל המחמיר בע"ז מאריכין לו ימיו ושנותיו. ובתוס' הרא"ש (הוריות יא). מבואר עד כמה חמור איסור זה. דשם בגמרא מובא "איזהו משומד דבסתמיה הוי מין, אוכל נבלות וכו' ושותה יין נסך", ופירש"י, שכיון שאוכל דברים שאין הגוף נהנה מהם (כנבלה מסרחת), ודאי להכעיס הוא עושה וסתמו הוי מין. והקשה התוס' רא"ש, שהרי יין נסך הוא דבר שהגוף נהנה ממנו. ותירץ בזה"ל: איכא לאוקומי בין שנתנסך לפני ע"ז, ולא משום דאין הגוף תאב לו, אלא כיון שפקר כולי האי לשתות יין שנתנסך לפני ע"ז, ודאי מין הוא.

ואכן גדולי הפוסקים התייחסו לנושא זה בחומרא רבה, וכפי שמספר הגר"י זילברשטיין שליט"א (שו"ת אבני אש ח"ב, ז), שתלמידה בסמינר שהיתה חולה במחלה הנוראה והסתירה זאת מחברותיה ע"י שחבשה פאה לראשה, ובאמצע השיעור נודע לה שגדו"י פסקו שדין הפאות תקרובת ע"ז, ובלי להסס פשטה את הפאה מראשה וע"י כך נתגלה

לאחר שהובהרה דעתם הברורה של גדולי הפוסקים לאסור את השיעור הבא מבתי הע"ז בהודו, מוטל עלינו לברר כיצד והאם ניתן להשיג פאה שמקורה ממקום אחר. ואכן גדולי הרבנים כתבו (במכתבם תמוז תשע"ז - מובא להלן) שדבר זה הוא בלתי אפשרי, ונסביר את הענין בקיצור נמרץ: (1) המציאות בהודו כפי שמסכימים כולם, היא, שמדי יום מתגלחים במאות בתי הע"ז עשרות אלפי נשים (וגם גברים) לע"ז. מציאות זו הינה משום שבהודו לבדה יש כמיליארד מאמינים בדת ההינדו, שמחוקי דת זו חובה על כל אשה שלא לגלח כלל את שיערה אלא לאלילם, (וגם לגברים שאי"ז חובה, יש בזה "מצוה" עפ"ל), וכך, מגדלות הנשים את שערן שיהיה ארוך מאוד, וגם מטפחות אותו בשמן קוקוס שמחזק אותו היטב, ולבסוף מגלחות אותו כקרנן בפני האליל. כמויות השיעור העצומות האלו עוברות מיון מדוקדק בכפרים שסביבות בתי הע"ז, ומשם נמכרות לסוחרי שיעור מכל רחבי העולם במחירים נמוכים, וכך נפוץ השיעור בארצות רבות.

מצב זה יוצר מציאות - שאף סוחר בעולם לא הולך לחפש שיעור ממקורות אחרים, שכן בשביל פאה אחת קצרה צריך שער של לפחות 3 או 4 נשים (שמענו מכמה פאניות) באורך של לפחות 50 ס"מ (שכן קצוות השיעור נחתכות בתהליך ייצור הפאה, וגם פאניות המוכרות פאות קצרות, קנו אותן מהסוחרים ארוכות יותר וקיצרו אותן בעצמן) וכמה נשים בעולם יסכימו למכור את יופיין ולגלח שיעור ששנים השקיעו לטפחו, בשביל רווח כספי של מאות שקלים!?

כך יוצא בחשבון פשוט, שהרי פאה אפשר להשיג כיום גם ב-4,000 ₪ מטה, והרי הפאה עוברת כמה וכמה ידים עד הקונה, וכל אחד לוקח

נאמנות הסוחרים והפאניות

וכן לא חוששים כ"כ לאיסור) היה זה אך ורק אם היו מעידים על מה שראו בעצמם, אך במצב הנוכחי אין אף אחד שמעיד על כך.

ובפרט שהמציאות בשטח מורכבת מאוד, וגם אם נראה לפאנית שהכל בסדר, זהו משום שאינה יודעת את מורכבות הענין. וביה"ד דב"ב בנוכחות הגר"ש רוזנברג, ערכו בדיקה לכמה וכמה פאניות שנחשבות לנאמנות ולמומחיות ביותר לזהות את מקור השיער, וכולן טעו, ואמרו על שיער הודי צבוע שהוא שיער ארופאי. ולמעשה כבר כתבו הפוסקים (וכלשון הערוך השולחן (י"ד קיט, ט): "וכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל") שאין לסמוך כלל על הסוחרים הנוגעים בדבר.

וכמו כן כתב הרמ"א (י"ד קכו, ג), שאין אשה נאמנת באיסור שיש בו צדדים להקל (ועל אף שבנידון דידן הורו כל גדו"י לאיסור, ואליבא דאמת אין כאן שום צד אמיתי להקל, עדיין יש לחשוש שתסתמך האשה על אותם מורי הוראה שמורים לקולא מחוסר ידיעת הענין כראוי, וכפי שמצוי מאוד בקרב הפאניות).

כמו"כ פסק השו"ע (י"ד קיט, ח) שהחשוד על הדבר, אינו נאמן עליו אפילו בשבועה, וא"כ פאניות המוכרות פאות שמקורן אינו ידוע, ובנוסף מוכרות פאות שלטענתן מקורן כשר, אינן נאמנות כלל, שהרי הן חשודות על הדבר, ואינן חוששות לאיסור תקרובת ע"ז שבפאות.

הכשר

הותר לגמרי האיסור על שיער המיובא מהודו, ולא דורשים אפילו הכשר, ואין פוצה פה למחות, רק אחר שהתחילו להקל שלא כדין בהוראת המתיירין, נפרץ הגדר בזה, ושערות אלו שמקודם שרפו אותם ברבים, כשהיה רק חשש איסור, היום כבר נתפשט ללובשם, ולא נוכל עוד ללחום ולד' הישועה. (שמענו ממשפחת הגר"מ שטרנבוך שההכשר הנזכר בתשובה זו, הינו "חניכי הישיבות", וכן ניכר בבירור מתוכן התשובה. וכמו כן ספר זה (תשובות והנהגות ח"ה) יצא לאור בשנת תשס"ט - 4 שנים אחר שהכשר זה היה ההכשר היחיד על שיער, ושמענו שבכינוס שהיה בביתו בנושא זה בשנת תשע"ח התבטא הגר"מ שטרנבוך על הכשר "חניכי הישיבות": "זה פחות מכלום").

אכן בב"ד חניכי הישיבות טוענים בתוקף שדעת הגר"מ גרוס שליט"א היא ששיער הודו אסור מדינא, וכמו"כ חתום הגר"מ גרוס על מכתב מבית הדין, שם נכתב ששיער הודו אסור כדין תקרובת ע"ז. ולא כפי שכותב הגר"מ ש. אמנם בקו הנ"ל ניתן לשמוע הקלטה מהרה"ג חיים כץ (ממייסדי הכשרות), שאומר שכל האיסור הוא בכה"כ שתי "חומרות" של הגר"ש אלישיב, ומודה שם במפורש שההכשר אינו מושלם כלל ואינו אלא ברמה של "רבנות", וא"א לעשות יותר מזה. (אך יש לציין שמשגיח הכשרות טוען שההשגחה הינה מושלמת, ושניתן להשיג הרבה שיער ממקורות כשרים).

וז"ל גדולי הרבנים במכתבם תשע"ז (מובא בספר "הישכם אוהבים" עמ' קמב):

נדרשנו לאשר שאלונו: בדבר פאות נוכריות אשר יש עליהם איזה שהוא הכשר שאין בהם שיער מתקרובת ע"ז, האם ניתן לסמוך עליהם? תשובה: כידוע בשנת תשס"ד נדרשו רבותינו גדולי הפוסקים שבדורנו לבירור שאלת תקרובת ע"ז בפאות נכריות המעורב בהם שיער אדם שהובא מהודו, מרן הגר"ש אלישיב ומרן הגר"ש הלוי וואזנר זצוק"ל, ולהבחל"ח מרן הגר"נ קרליץ שליט"א, והרבנים הגאונים חברי הבד"ץ העדה החרדית ובראשם הגאב"ד ר"ט וייס שליט"א, והעלו כולם לאסור פאות אלו בלבישה.

וכתב מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל (בתשובותיו מיום ה' סיון תשס"ד): "אסור להשתמש בפאות נוכריות העשויות משיער אדם שהובא מהודו", עכ"ל. ובמכתב נוסף (מיום י"א סיון תשס"ד כתב בתו"ד, וקובץ תשובות ח"ג סי' קיח) וז"ל: הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לעבודה זרה, שהרי עצם מטרת המתגלחים הוא לעבודה זרה" עכ"ל. ומרן הגר"ש וואזנר זצוק"ל כתב במכתב, וז"ל: "מי יודע אם גם זה גרם להרבה מקרים גופניים ונפשיים בבתי ישראל", עכ"ל.

וכבר התברר שבתעשיית השיער בעולם מצוי ריבוי גדול מאוד של שיער אדם שמקורו ממאות מקדשי ע"ז בהודו, וקשה ביותר לברר מקור השיער שבשווקים, על כן אסרו רבותינו כל שיער - שאין בירור גמור מהיכן הוא מגיע. וכפי שעלה בידינו בבירורים, אי אפשר לסדר בשום אופן השגחה על דבר זה, ואפילו שיער הבא ממדינות הרחוקות מהודו - יכול להיות מקורו בהודו. וכמובן שאי אפשר לסמוך על

לאחר שהתברר שאין מקור מסחרי (כלומר - המשווק כמויות ששוה לסחור בהם) בכל העולם מלבד הודו, המשווק שיער באורך המתאים לפאות, מובן מאליו עד כמה ניתן לסמוך על סוחרים ופאניות הטוענים שסחורתם מגיעה ממדינות אירופה וכדו' (ובקו הנ"ל ניתן לשמוע עשרות הקלטות של סוחרים ופאניות שנחשבים בעיני רבים כנאמנים, ובכמה שיחות קצרות מתברר שאין להם כל מושג מהיכן מגיע השיער והפאות אותם הם מוכרים).

ומרן הגר"ש אלישיב הגיב בחריפות רבה לשואל (בשיעורו היומי) ששאל האם ניתן לסמוך על סוחרים ופאניות בנושא זה, וז"ל (מתורגם מאידיש): 20 שנה הוא מוכר! מה אתה משגע את הראש! (וואס דרייטט דו א קאפ). הוא חשוד בזה, הוא עשיר גדול, הוא צריך לסגור את החנות שלו, אתה יכול לאסור לו? **אין נגיעה גדולה מזו! איך אני יכול להאמין לו?! עכ"ל.** (ניתן לשמוע את ההקלטה בקו הנ"ל). וכן כתבו גדולי הרבנים במכתבם (בין המצרים תשע"ז - מובא להלן), שאין לסוחרים נאמנות כלל בענין זה.

וחשוב להדגיש שאנחנו שאלנו פאניות רבות שטוענות שסחורתן ממקורות כשרים, ואפילו אחת לא טענה שהיא בעצמה ראתה את הגזיזה, אלא כולן מסתמכות על סוחרים (שהרבה מהם אינשי דלא מעלי) והם מסתמכים על סוחרים אחרים וכו' (וכן ניתן לשמוע הקלטות רבות כעין זה בקו הנ"ל), וברור שגם אם היה שייך נאמנות בסוחרים (שכאמור הם נגועים ביותר,

ישנם רבים המסתמכים על ההכשר אותו מעניק הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א, אך חשוב לדעת מספר נקודות בנוגע להכשר זה:

1) **בהכשר עצמו מודיעים באופן ברור שרבו מאוד המזייפים שמטביעים את חותמת ההכשר על פאות ללא השגחה כלל, ואין לסמוך כלל על תיות הכשרות, ומשום כך בשנים האחרונות הם הפסיקו לשים תיות כשרות על הפאות, ולטענתם, ניתן לסמוך רק על פאנית המצטיגה תעודת כשרות ברת תוקף! - כך כתב משגיח הכשרות הרב אברהם שלזינגר במכתב רשמי (המכתב מובא בספר "הישכם אוהבים" עמ' רכא). ואשה שאינה יודעת אם כשקנתה את הפאה היתה למוכרת תעודת כשרות, ומסתמכת על חותמת ההכשר שבפאה - הרי היא מטעה את עצמה!**

2) כמה וכמה מגדולי הרבנים יצאו בחריפות נגד ההכשר הנ"ל (ועד עתה לא שמענו על אף רב הטוען שבייר את הענין ביסודיות, ואומר שההכשר מוסמך), וממילא כל הסומך על הכשר זה נכנס לחשש תקרובת ע"ז (ועל אף שמחובתינו לדון לכף זכות כל יהודי ובפרט כאשר מדובר בת"ח העומד בראשות הכשרות הנ"ל שהוא מגדולי הת"ח בדורנו, עם כל זאת מחובתינו לדון לכף זכות גם את גדולי ההוראה שיצאו חוצץ נגד ההכשר, ולא לחשוד בהם בהוצאת שם רע ללא בירור יסודי של הענין. ועל כן עלינו לברר את הענין ביסודיות, ולא להיתלות בלימודי זכות כאלו ואחרים, כאשר הנידון הוא באיסורים החמורים בתורה, אם כי ודאי שאסור לקבל שום דבר כאמת אלא רק לחשוש לדבריהם וכפי שפסק הח"ח. וכמו"כ עלינו ללמד זכות על רבני הכשרות, שגם אם נכון הדבר שאין ההשגחה רצינית כלל ואין לסמוך עליה, העדיפו לעשות מה שביכולתם בבחינת "הרע במיעוטו" בכדי שלא יהיה יותר גרוע ויקנו ללא השגחה כלל וכפי שלצערנו נפרץ מאד, אם כי יש לציין שלדברי הרבנים המתנגדים להכשר, אין בו ממש, ולכאורה אי"ז אפילו בבחינת הרע במיעוטו).

וז"ל הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ה רסא): **בענין ההכשר על פאות משיער טבעי: קיבלתי דבריו, שכותב שכיום אפשר להשיג פאות עם הכשר שאינם מהודו, הנה צריך לברר שההכשר מעולה, וראיתי מאמר על טיב ההכשר שנתנו רבנים גדולים על הפאות, ומוכיח שם בבירור שאין בהכשר זה ממש, היות וסמכו על מה שהציגו בפניהם מסמכים של הזמנות הסחורה וכדו', המפורט בהם מהיכן מגיעה הסחורה, על אף שאפשר בנקל לזייף או להעלים מהם חלק מהמסמכים (א.ה. אכן ממשגיח הכשרות שמענו, שעל בדיקת מסמכים הסתמכו רק פעם אחת - מיד לאחר שאסרו גדו"י את השיער, משום שאז עדיין לא ידעו הסוחרים מהענין ולא ניסו להעלים את מקור השיער. אמנם גם כיום הם משתמשים בבדיקת מסמכים, אך עיקר הבדיקה היא ע"י בדיקה מדגמית של ריח וסוג השיער מידי תקופה). ואני מוסיף שהלוא דעתו של הרב המכשיר שאפילו בשערות הודו ממש אינו אסור מעיקר הדין, וכדעת הפוסק שהתיר, ולפיכך לדעתו שאין זה אלא כעין איסור קל דמנהג, די לו לסמוך על איזה בירור, אבל לדין דס"ל כדעת רוב גדולי הדור שזה אסור באיסור חמור דע"ז, צריך בירור מעולה שאין בזה חשש איסור חמור דע"ז, ושומר נפשו יזהר שלא להניח ללבוש במקום חשש דע"ז. ואין לסמוך על שום היתרים מדומים וכו', ובזמן האחרון**

↑ **המפעלים, היואנים והסוחרים האומרים שהם בעצמם גזזו את השיער במקומם.**

וחייבים ע"פ הלכה שיהיה פיקוח צמוד של משגיחים יהודים יראי שמים משעת גזיזתו ועד סוף, דבר שאינו אפשרי כלל. ועל כן דעתנו דעת תורה שכל ההכשרים שניתנו בזה אין בהם ממש ואין לסמוך עליהם, ושומר נפשו ירחק מהם. (א.ה. כאן האריכו הרבנים למחות ע"כ שניתן הכשר על פאות שאינן צנועות).

וע"ז באנו עה"ח להציל רבים מעון, בין המיצרים תשע"ז לפ"ק

שריאל רוזנברג

שמעון בעדני

שמעתי מא"א זצ"ל שהשיטה הזאת נוגדת את יסודי הצניעות, ויש בזה גם חשש ע"ז, ואין ליראי ד' חלק בזה ח"ו. חיים מאיר הלוי וואזנר

לאחר שידוע שמרן הגריש"א זצ"ל חשש בפאות, ע"כ כל שאין בירור ודאי על כשרותן יש להחמיר. עזריאל אויערבאך

(3 בשנת תשס"ה הוקם בי"ד שיברר את ענין כשרות השיער, ומסקנתם (שהיתה בעיקרון לטובת "חניכי הישיבות") פורסמה ב"תד נאמן (סיון תשס"ה):

בס"ד - בענין הפאות שמקורן בהודו - כט אייר תשס"ה היות ונתבקשו ע"י עט"ר מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, ובהסכמת בית הדין שנתן הכשר, לשוב ולדון אודות ההכשר שניתן על פאות שמקורן בהודו.

אחרי העיון בדבר הגענו למסקנא כי לחומר הענין של ע"ז יש מקום להחמיר ולא לתת הכשר, אלא אם כן תיעשה השגחה במקום הייצור.

וע"ז באנו על החתום

יצחק זילברשטיין נתן וכובסקי שמואל אליעזר שטרן

ולמעשה משגיח הכשרות הרב אברהם שלזינגר כותב במכתב רשמי (מובא ב"הישכם אוהבים" עמ' רכא, וכן ניתן לשמוע הדברים בהקלטות בקו הנ"ל): "לא ניתן לפקח משעת גזיזה, ואנחנו מבקרים מספר פעמים בשנה אצל כל יצרני הפיאות, וכן מבקרים פעמים רבות אצל סוחרי הפיאות וכו'". וא"כ לכאוף ההכשר הנ"ל אינו עומד בקריטריונים אלו (אם כי יש לציין שלטענתו במכתב הנ"ל, בסיס הכשרות שלהם היתה לעיני הגרי"ש אלישיב (ובמכתב אחר כותב שקיבלו הדרכה מהגרי"ש וואזנר כיצד לבדוק את מקור השיער), אכן הרה"ג פנחס ברונפמן מחברי ביה"ד חניכי הישיבות, סיפר, שכשהם ניגשו למרן הגרי"ש עם פרטי הכשרות אמר להם "תעשו מה שאתם יכולים, תעשו מה שאתם רוצים" ומשמע שמרן זצ"ל לא התערב כלל בפרטי ההשגחה - ניתן לשמוע את דבריו בהקלטה בקו הנ"ל). ובקו הנ"ל ניתן לשמוע הקלטות של סוחרי שיער ופאניות האומרים שהמשגיח בא רק פעם בשנה לבדוק ולפעמים גם זה לא, וכן יש הקלטה

פתרונות חלופיים

שהמשגיח עצמו אומר (באסיפת רבנים בארה"ב) **שמגיע לכל מקום, פעם, פעמיים בשנה.** ובכל אופן גם אם מדובר על יותר פעמים, האם כשרות זו מספקת? (אם כי יש לציין כי המשגיח עצמו סיפר לאחד מחשובי הרבנים בירושלים שהם מגיעים לכל מקום פעם בשבועיים (כך מספר הרב, אכן, שמענו מהמשגיח שלא אמר כזה דבר, ורק אמר שמגיעים לכל מקום כפי הצורך), וע"פ עדות זו מורה הרב הנ"ל לכל השואלים שניתן לסמוך על ההכשר, כפי שמענו מהרב בעצמו, וכן יש הקלטה מהרב בקו הנ"ל. ועל פניו הדברים סותרים לחלוטין למה שכתב המשגיח במכתב שמבקרים אצל יצרני הפאות "מספר פעמים בשנה", וכן למה שאמר באסיפת רבנים בארה"ב שהם מגיעים לכל מקום פעם פעמיים בשנה, כפי שניתן לשמוע בהקלטה).

4. **שמענו שבזמנו ניסו גופי הכשרות הגדולים (הרב לנדא והרב רובין) לעשות הכשר, ולאחר שבדקו את הנושא הודיעו שלא שייך כלל לפקח על כזה דבר וירדו מהענין, וכן שמענו שכשרות "שארית ישראל" הפעילה במשך זמן מה כשרות על השיער, ולאחר תקופה סגרו את כשרותם, כשהם מודיעים שלא שייך לעשות כשרות לפי הקריטריונים של ביה"ד - דהיינו, השגחה במקום הייצור. (העובדות מדברות בעד עצמן - שהלוא, בכל תחום כשרותי אחר יש תחרות עצומה בין ההכשרים, ומשום מה בענף זה שהוא לכאוף ריווחי ביותר, ישנו רק הכשר אחד ויחיד!).**

5. **שמענו מהמשגיח, וכן ניתן לשמוע בהקלטות בקו הנ"ל, שהוא בודק בדיקות מדגמיות ע"פ הרחת ומישוש השיער. אך יצויין שהשי"ך והט"ז (י"ד קא, ט) כתבו, שאין לסמוך על סימן המלמד על כשרות המאכל, אם סימן זה אינו מסור לכלל, (ולטענת המשגיח, כאן הנידון שונה), וזו גם אחת הסיבות שלא ניתן לסמוך על פאניות הנחשבות מומחיות לזהות את מקור השיער, משום שסימניהן אינם מסורים לכל.**

כמו כן לכאוף בדיקה זו אינה יעילה, שהרי יתכן שהשיער ההודי מתערבב לפעמים עם שיער אחר בכמות קטנה שאינה מורגשת כ"כ, וכמו"כ שמענו שהשיער עובר שטיפה ונחפף היטב, כך שריחו יכול להשתנות. וגם אם נניח שבאופן עקרוני באמת מצליח להרגיש את מקור השיער, הרי באופנים אלו זה לא שייך כלל. (אכן, לטענת המשגיח, הוא יודע לזהות גם שיער שטוף שנחפף היטב) ויש מקום גדול לחשוש שהסוחרים שמעוניינים להסוות את מקור השיער ישתמשו בשיטות אלו וכדו'.

ושמענו מת"ח חשוב שהכשר זה (חניכי הישיבות) הוקם ששה ימים בלבד לאחר שהתפרסם האיסור של שער הודו ע"י גדו"י, ותוך מספר ימים כבר ניתנה כשרות לכ-150 (!) פאניות. וגם אם נניח שכיום לאחר נסיון של שנים מצליח המשגיח לזהות את השיער ההודי ע"י ריח ומישוש איך יתכן שאז כבר הצליח לזהות כמויות כה גדולות? (ואולי אז באמת הסתפקו בבדיקת חשבונות וכדו'). אכן, משגיח הכשרות טוען, שרק אחרי שבועיים החלו לתת כשרות, ורק לחנויות בודדות.

שיער בהיר, אפשר לסמוך שאינן מהודו, אך לאחר תקופה קצרה חזר בו, לאחר שהתבררה לו המציאות הנפוצה מאוד של מפעלים שלמים העוסקים בצביעת ועיבוד השיער בצורה מקצועית, באופן שלא ניתן לזהות כלל שאין זה הצבע הטבעי (ויש עדויות רבות על כך בקו הנ"ל). ושמענו מראב"ד ביה"ד הגר"ש רוזנברג שליט"א שכיום התברר שאין שום אומדנא שאפשר להסתמך עליה.

3) ישנם המדקדים לבחור פאות העשויות משיער שנגזז מנשים בישראל, ובכך לכאוף לצאת מכל ספק, אך שמענו שגם פתרון זה אינו יעיל מכיון שהגימור של חלקה העליון של הפאה (סקין) דורש עבודת יד ומיומנות מיוחדת, בכדי שיהיה נמוך ובמראה טבעי, ודבר זה נעשה אך ורק בסין (שרק שם מומחים לזה) כך שהפאניות שולחות את השיער הישראלי לסין, ושם מחליפות הסיניות באופן סידרתי את השיער שהן מקבלות לעשיית הסקין בשיער אחר, או עכ"פ מערבות ממנו בסקין, מטעמי נוחות ותוספת יופי. ומבואר בשו"ע (י"ד קיח, ג) שדבר שביד הגוי לזייפו אינו נאמן עליו. וכמו"כ אין שום הכשר המפקח שהשיער הינו באמת מישראל, ולפאנית עצמה אין שום נאמנות מבחינה הלכתית ומציאותית וכפי שהארכנו לעיל.

דברי סיום

שיש בנושא, ומחובת כל אחד לברר את הנושא כפי כוחו, ומומלץ להשיג את הספר "הישכם אוהבים" שהאריך מאוד בענין זה במס' - 0747962328, וכן לשמוע את הקו שעוסק בזה במס' הנ"ל. ניתן לשמוע תוספת בירור בנושא בקו של הרב י.פ. שמספרו 02-6647979, וכן - 02-5805801, שלוחה 1,56.

בתקופה האחרונה ישנה התעוררות גדולה לברר נושא זה, וכבר אלפי נשים לקחו ענין זה לתשומת לבן, ועשו את חובתן - להתרחק מכל חשש איסור הנאה מתקרובת ע"ז ח"ו, ולוואי שירבו כמותן בישראל. מחובתנו לציין, שמאמר זה אינו כי אם טיפה מן הים לעומת החומר הרב

"השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם"